

Як повідомили учні-респонденти, лише 27% з них мають план підготовки до вступних випробувань; 63% мають певний план, але не завжди його дотримуються; 10% вважають, що планування для них є недоцільним.

Звичайно, що формат НМТ є більш спрощеним за ЗНО, проте запорукою його успішного складання є системна підготовка, що має розпочинатися заздалегідь, мінімум за рік до тестування. Опитування одинадятикласників показало, що до складання вступних випробувань 55% учнів готуються декілька місяців; 17% – близько одного року; 7% – 2 роки; тільки планують розпочати підготовку 16% респондентів. Менше третини учнів (27%) зазначили, що займаються самопідготовкою до НМТ по кілька годин кожного дня; 58% – по декілька годин на тиждень; 10% – декілька годин на місяць. Не планують спеціально готуватися до вступних випробувань близько 5% опитаних.

Близько чверті (24%) учнів-респондентів зазначили, що на час проведення моніторингу вони впевнені у власних знаннях та відчувають себе достатньо підготовленими до складання вступних випробувань. При цьому потребують додаткових знань

із окремих предметів НМТ 67% одинадятикласників.

Найбільш високим опитані учні вважають рівень своєї підготовки з української мови та предмету за вибором. Найменш впевнені старшокласники в ґрунтовності своїх знань з математики, адже вважають себе підготовленими до складання цього предмету на рівні нижчому за середній 23% учасників дослідження. Несподівано високим (21%) виявився відсоток осіб, які сумніваються в успішності складання субтесту з історії України, зокрема 6% з респондентів оцінили свою підготовленість із цього навчального предмету низьким рівнем.

Отже, організована підготовка учнів до НМТ є критично важливою для їхнього успішного вступу до закладів вищої освіти, зменшення стресу та систематизації отриманих знань. Планомірна підготовка до тестування, систематичне повторення матеріалу, зважений вибір спеціальності та закладу освіти для подальшого навчання знижує ризик невдачі, забезпечує впевненість майбутнього абітурієнта, розвиває у нього навички тайм-менеджменту та дозволяє отримати високий вступний бал.

ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ ТА ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (за результатами моніторингового дослідження)

О. Жила

Академічна доброчесність є важливим принципом організації освітнього процесу та однією з основ формування відповідального ставлення до навчання. Вона передбачає дотримання етичних норм, чесність під час виконання навчальних завдань, повагу до інтелектуальної власності та відповідальність за результати власної діяльності. Саме завдяки дотриманню принципів академічної доброчесності забезпечується об'єктивність оцінювання знань та формування справжніх компетентностей здобувачів освіти.

У сучасних умовах питання академічної доброчесності набуває особливої актуальності. Розвиток інформаційних технологій та вільний доступ до великої кількості джерел інформації значно полегшили процес пошуку матеріалів для навчання. Водночас це створює ризики недоброчесної поведінки, зокрема списування, плагиату, фальсифікації результатів навчальної діяльності. Саме тому важливо формувати у здобувачів освіти розуміння того, що використання чужих ідей без посилання на джерело або привласнення результатів чужої праці є порушенням академічної етики.

У лютому 2026 року навчально-методичним відділом

моніторингу якості освіти та зовнішнього незалежного оцінювання Сумського ОІППО у 12 закладах загальної середньої освіти Сумської області було проведено моніторингове дослідження щодо дотримання учасниками освітнього процесу академічної доброчесності. Опитування проводилося шляхом анкетування педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, учнів та їхніх батьків.

У моніторинговому дослідженні взяли участь 941 респондент: 265 (28%) учителів закладів освіти, 302 (32%) учні 9-11-х класів та 374 (40%) батьків.

У ході моніторингового дослідження було з'ясовано, що переважна частка опитаних, незалежно від їхньої категорії, має достатній рівень обізнаності щодо поняття «академічна доброчесність». Зокрема, було встановлено, що всі опитані вчителі (100 %), більшість учнів (88 %) та понад половина батьків (59 %) добре ознайомлені з поняттям академічної доброчесності та розуміють його зміст. Водночас під час дослідження з'ясувалося, що певна частина респондентів має лише часткове уявлення про цей термін: серед них 23 % батьків і 12 % учнів. Крім того, невелика частка батьків (18 %) повідомила, що зовсім не обізнана із сутністю цього поняття (рис.1).

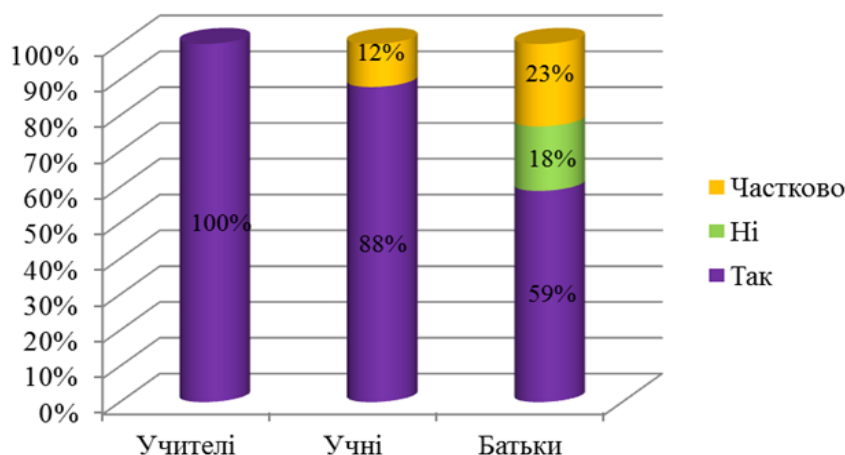

Рисунок 1. Ступінь ознайомлення респондентів із поняттям «академічна доброчесність»

Як показало опитування учнів, переважна більшість дітей (76%) уперше про академічну доброчесність почули в закладі загальної середньої освіти, 12% респондентів зазначили, що не пам'ятають першоджерела їхніх знань із цього питання, 6% учнів про важливість дотримання етичних норм у навчанні вперше почули із засобів масової інформації, така сама кількість (6%) опитаних учнів указали, що вперше їх ознайомили із цим поняттям батьки.

Узагальнення відповідей учасників опитування із питання щодо порушення правил академічної

доброчесності дало можливість зробити висновок, що майже усі (96%) педагогічні працівники вважають неприпустимим порушенням явище недотримання інтелектуальної чесності, що може мати довгострокові негативні наслідки. Майже дві третини батьків (62%) та більше половини учнів (58%) погоджуються із цим твердженням, водночас варто зауважити, що близько чверті (24%) здобувачів освіти, дещо менший відсоток (18%) батьків та 4% учителів указали, що недотримання принципів академічної доброчесності є серйозним порушенням, але не важливим (рис. 2).

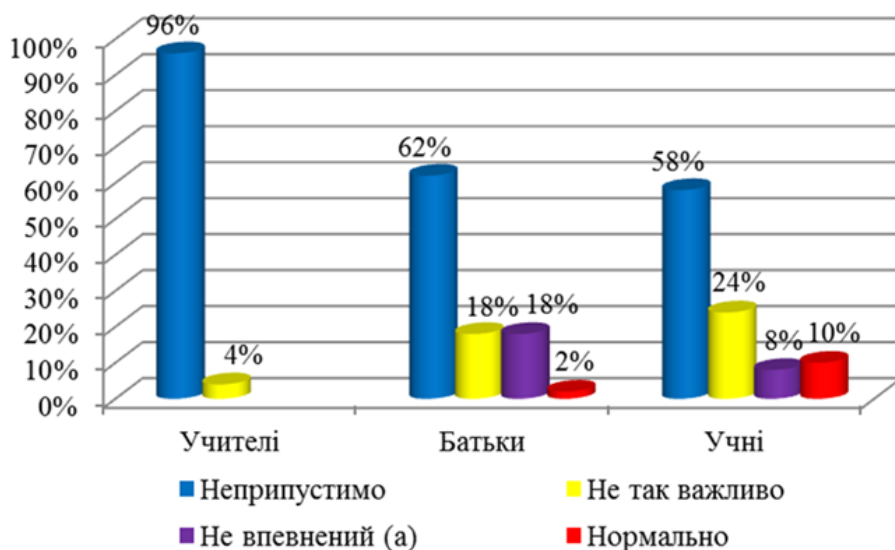

Рисунок 2. Ставлення респондентів до порушення правил академічної доброчесності

За визначенням більше третини опитаних учнів (36%), дотримання етичних норм в освітньому процесі лише опосередковано впливає на їхній успіх у навчанні і, насправді, залежить насамперед від особистої мотивації здобувачів освіти. Разом із цим, більше половини (58%) учнів закладів загальної середньої освіти зазначили, що академічна доброчесність є фундаментальною складовою їхньої освіченості та безпосередньо впливає на їхній успіх у

навчанні. Водночас варто зауважити, що, за визначенням 6% учнів, які взяли участь в опитуванні, немає прямого зв'язку між дотриманням правил академічної доброчесності та їхньою навчальною успішністю. На думку учнів, дотримання принципів академічної доброчесності не забезпечує високих моральних стандартів, а високі оцінки можна отримати, ігноруючи принципи доброчесності (рис. 3).

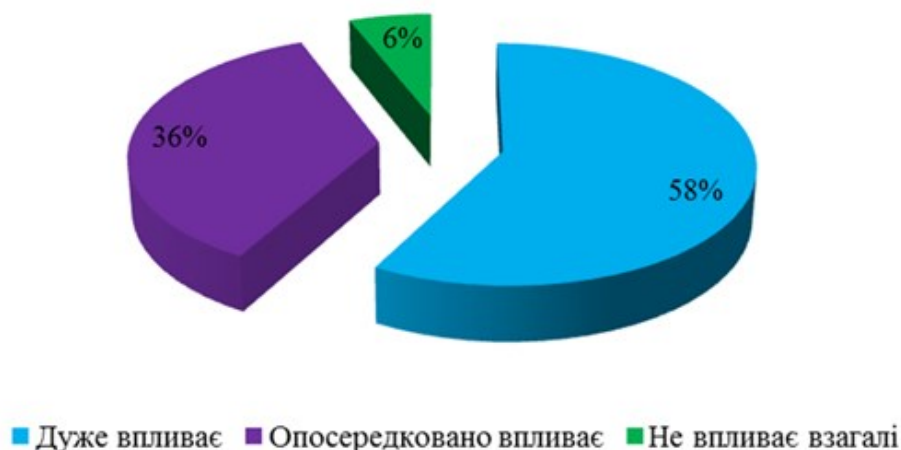

Рисунок 3. Вплив дотримання правил академічної доброчесності на успіх у навчанні (відповіді учнів, у %)

У результаті моніторингового дослідження було з'ясовано, що значна кількість (74%) опитаних здобувачів загальної середньої освіти усвідомлюють шкоду від порушення правил академічної доброчесності, тому дотримуються їх під час освітнього процесу, працюють самостійно і докладають максимум зусиль для досягнення бажаного результату. Кожен п'ятий (20%) учень зазначив, що йому важко визначитися із цього питання і він не розуміє, як порушення академічних правил впливає на його знання та навчання. Лише 6% опитаних учнів повідомили про притаманне їм явище академічної недоброчесності.

Те, що здобувачі освіти зазвичай дотримуються принципів академічної доброчесності та не мають наміру їх порушувати, підтверджують їхні відповіді на ще одне запитання анкети стосовно того, чи доводилося їм удаватися до порушення етичних норм під час освітнього процесу: майже третина (32%) респондентів відповіли, що ніколи не були академічно недоброчесними та не вдавалися до списування або копіювання готових робіт; майже половина (46%) опитаних учнів зазначили, що порушували принципи академічної доброчесності, але робили це несвідомо. Дещо менше чверті (20%) респондентів відмітили, що удавалися до нечесних академічних практик, але це було одноразово та більше ніколи не повторювалося у їхньому навчанні. Лише 2% опитаних учнів, зазначили, що неодноразово порушували принципи академічної доброчесності, копіювали відповіді однокласників під час контрольних робіт або з домашніх завдань, щоб отримати високу оцінку без власних зусиль.

На запитання анкети «У який спосіб найчастіше порушуєте (якщо були такі випадки) правила академічної доброчесності?» майже третина респондентів (34%) зазначили, що вони систематично під час виконання домашніх завдань копіюють матеріал із інтернету; незначна частка учнів (12%) повідомили, що на уроках регулярно списують у своїх однокласників. Потрібно відмітити й той факт, що 42% опитаних дітей засвідчили, що ніколи не вдавалися до порушення правил академічної доброчесності та

намагаються завжди працювати самостійно.

Порівняльний аналіз результатів анкетування учнів і вчителів свідчить про наявність певних розбіжностей у відповідях респондентів цих двох категорій. Так, частка педагогів зазначила, що частка учнів, які не вдаються до порушення принципів академічної доброчесності, значно менша (19%). Згідно з відповідями вчителів, зазвичай діти під час виконання самостійних або домашніх робіт використовують готові відповіді до домашніх завдань (59%), копіюють відповіді один в одного (33%), застосовують гаджети (52%) або шпаргалки (11%).

Опрацюючи відповіді здобувачів освіти на запитання анкети щодо того, чи дозволяють учителі списування під час уроків, можна зробити висновок, що у 90% випадків це неприпустимо та категорично заборонено робити.

Реакція батьків на порушення академічної доброчесності їхніх дітей має значний вплив на формування у дитини ставлення до навчання та моральних принципів загалом. Згідно з відповідями учнів, у 26% випадків, коли дорослі помічають порушення академічної доброчесності, вони обмежуються лише виховними бесідами.

Опитування серед учителів показало, що серед них не знайшлося жодного, хто вважав би, що батьки не мають впливу на ставлення дітей до чесності та відповідальності у навчанні. Значна кількість (41%) респондентів погоджуються з тим, що саме батьки допускають або не допускають списування та формують стереотип поведінки у дітей. Решта 59% педагогічних працівників зазначили, що формування академічної доброчесності у дитини неможливе без спільних зусиль як батьків, так і закладу загальної середньої освіти.

Слід звернути увагу на те, що під час опитування батьків з цього питання значна кількість респондентів (44%) зазначили, що вони вважають себе першочерговими наставниками своєї дитини та відчувають відповідальність за формування фундаментальних моральних цінностей і принципів доброчесної поведінки, які згодом можуть вплинути на спосіб життя та соціальну поведінку їхньої дитини (рис. 4).

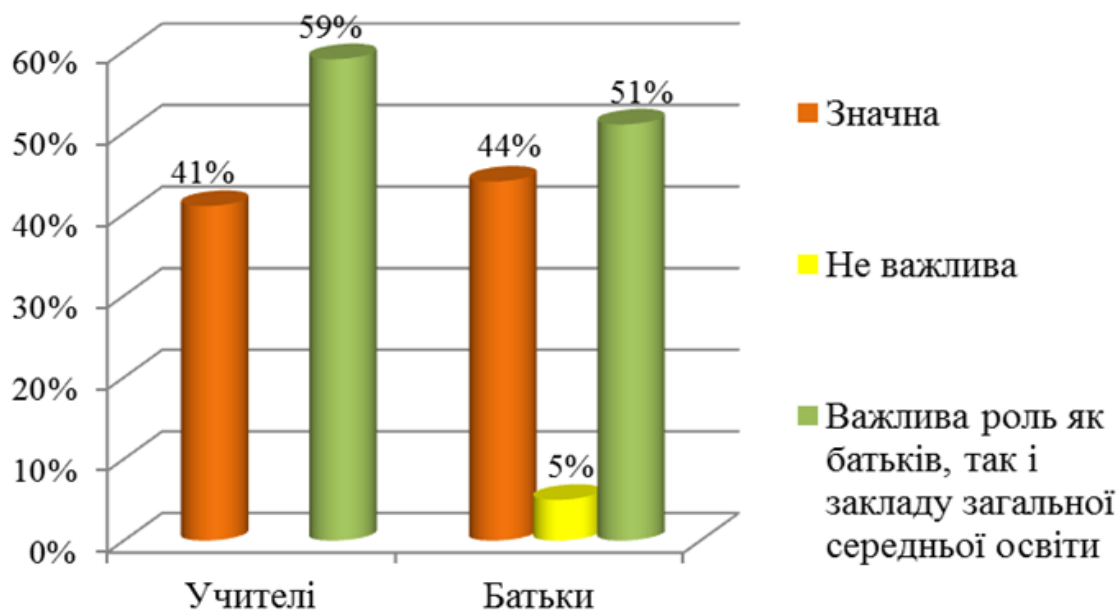

Рисунок 4. Роль батьків у формуванні культури академічної доброчесності учнів

Результати проведеного анкетування щодо визначення основних причин, що спонукають учнів до порушення принципів академічної доброчесності під час освітнього процесу, свідчать про наявність чітко вираженої мотиваційної складової такої поведінки. Зокрема, більшість респондентів вважає, що визначальним чинником є прагнення учнів обрати найпростіші та найшвидші способи досягнення бажаного результату в навчанні, а саме – отримання позитивних оцінок без належних інтелектуальних зусиль.

Одне з питань анкети було спрямоване на з'ясування поглядів респондентів щодо можливих шляхів підвищення рівня обізнаності учнів із принципами академічної доброчесності та запобігання випадкам її порушення в освітньому середовищі. 67% учителів та 48% учнів наголосили на важливості проведення систематичної просвітницької роботи з роз'яснення принципів академічної доброчесності. Незначна кількість опитаних учнів (14%) і 3% учителів відповіли, що потрібно намагатися заохочувати доброчесних учнів. На думку 10% здобувачів освіти та 4% опитаних учителів, для підвищення свідомості про академічну доброчесність в учнів необхідно посилювати контроль під час самостійних та контрольних робіт.

Отже, протидія проявам академічної недоброчесності потребує системного і комплексного підходу, що передбачає поєднання різних видів заходів: профілактичних, освітніх, технічних та дисциплінарних.

За результатами опитування встановлено, що у більшості закладів освіти приділяється належна увага питанням академічної доброчесності. Так, 93% учителів зазначили, що в їхніх закладах освіти розроблено внутрішні нормативні документи, які визначають правила дотримання академічної доброчесності. Крім того, у 78% закладів освіти створено комісії з питань етики, які сприяють контролю за дотриманням встановлених норм.

Отримані дані свідчать про те, що у закладах загальної середньої освіти, які брали участь у

моніторинговому дослідженні, активно впроваджуються заходи для підтримки культури академічної доброчесності. Учителі проводять роз'яснювальну роботу серед учнів про важливість самостійного виконання навчальних завдань, формують у них відповідальне ставлення до навчання та звертають увагу на етичні аспекти освітнього процесу. Такий підхід сприяє розвитку чесності, поваги до праці інших людей та підвищенню якості освіти.

Водночас випадки порушення правил академічної доброчесності в освітньому процесі залишаються актуальними. Частина учнів іноді вдається до списування, а окремі батьки допомагають дітям виконувати навчальні завдання, що негативно впливає на розвиток їхньої самостійності. Також наявність великої кількості інформації в мережі Інтернет створює умови для легкого копіювання чужих робіт без належного оформлення джерел.

Отже, питання дотримання академічної доброчесності залишається важливим і актуальним для сучасної освіти. Незважаючи на значні зусилля педагогічних працівників щодо формування культури чесного навчання, цього недостатньо для повного вирішення проблеми. Забезпечення академічної доброчесності потребує спільної роботи всіх учасників освітнього процесу.

Особливо важливо, щоб учні усвідомлювали цінність чесного здобуття знань, розуміли негативні наслідки списування та відповідально ставилися до виконання навчальних завдань. Формування правильного ставлення до навчання має відбуватися поступово через виховну роботу, роз'яснення правил академічної етики та створення умов для самостійного виконання завдань.

Розвиток культури академічної доброчесності сприяє підвищенню якості освіти, формуванню відповідальності та вихованню свідомих громадян. Тому важливо продовжувати роботу в цьому напрямі, залучаючи не лише педагогів, а й батьків та самих учнів до процесу формування чесного освітнього середовища.